

LITERATUUR EN KUNST.

Vondels' Kerstzang.

Onze gewoonte getrouw, van de gelegenheid van den tijd ook deze rubriek van ons blad te doen spreken, zou ik bij de nadering van het Kerstfeest onzen lezers willen voorleggen een van de beroemde reizen van den „prins der Nederlandsche dichteren", Vondel.

Bij de veelheid van nieuwere schriftuur, die steeds onze aandacht vraagt, raakt al te veel op den achtergrond de klassieke schoonheid, die onze glorie heeft voortgebracht, is er haast geen gelegenheid, ook eens iets te doen zien van den rijkdom, die b.v. in Vondels' werk besloten ligt.

Ieder kent Vondel, maar van hooren-zeggen door-gaans meer dan van zelf-genieten; ons aesthetisch waardeeren is in zoo gansch andere richting geleid, dat velen de forse lijnen van Vondels' massalen bouw niet meer kunnen appreciëren; of ook, men blijft staan voor de moeilijkheid van zijn 17e eeuwse taal, waar immers niet-volkomen-begrijpen werkelijk genieten onmogelijk maakt.

Zoo gaan velen, tot hun schade, aan Vondels' kunst voorbij!

Mede daarom kies ik thans een fragment uit zijn werk, in de hoop, sommigen daarmede den weg te wijzen tot het vinden van veel ongekende schoonheid.

De Kerstzang, die hier volgt, is een van de reizen uit het treurspel, „Gysbrecht van Aemstel". Naar men weet handelt dit stuk over de overrompeling van Amsterdam, in den Kerstnacht van het jaar 1304. De vijand, wraak zoekend op Gysbrecht van Aemstel wegens den moord op Floris den Vijfde, heeft voor zijn toelag juist den Kerstnacht uitgekozen, omdat dan, naar Roomsche wijze, al het volk in de Kerk is, ter viering van het hooge feest.

Als geheel de 17e eeuwse kunst werkt Vondel graag met scherpe schaduwkanten, met sterk contrasterende lichteffecten. In het tweede bedrijf, zien we de aanvoerders van den vijand in heimelijk overleg, en den spion, die de verraders-list heeft voorbereid, in gesprek met zijn heer, niet ver van de stad, in het zwarte donker van het lage, natte land. En, dicht daarbij, in het kappeltje van 't Kartuijersklooster, viert men bij het stille licht van gewijde kaarsen den Kerstnacht!

Die tegenstelling nu wil Vondel doen gevoelen, door ten besluite van dit stuk van zwarte menschenhaat den rei te doen zingen over den glans der goddelijke liefde.

Men vergeet bij het lezen niet, dat Vondel, toen hij dit stuk schreef (1637), reeds stond op de kentering van zijn overgaan tot de Roomsche Kerk en dus hier en daar van Roomsche sympathieën blijk geeft.

De rei zingt dan aldus:

Wij, edelingen, blij van geest.
Ter kercke gaen op 't hoogste feest
Den eerst geboren heilant groeten, eerst — pas.
En knielen voor de kleine voeten
Van 't kint, waer voor Herodes vreesst:
Het kint waer voor een star verijst.
Die wijzen met haer straelen wijst.
De donkere plaats van Zijn geboorte,
En leitse in Davids oude poorte,
Daer d'alderhoogste 't laagste prijst.

donker = onbekend.
leitse = leidt hen.
prijst = eer bewijst.
dus: waar God Zijn liefde betoont aan den mensch.

Het oosten offert wierook, goul
En myr, tot 't levens onderhoud
Van hem, die neergedaelt van boven,
In 't arme Bethlem leyt verschoven,
Hoewel hij alles heeft gebout.
't Gevogelt, dat op wieken zweeft.
Zijn nest, de vos zijn holen heeft,
En woont in bergen en in bosschen:
Een stal van ezelen en ossen
Den Schepper nauwlijx herbergh geeft.
De kribbe hem een wiegh verstrekt,

op: hem valt klemtoon.

Die 't aerdrick met den hemel deekt,
En elck dier bestelt zijn voeder.
O kint, gij zijt, gelijk uw moeder,
Met pracht noch hoovaerdij beveelt.
Hier voert de neergedaelde Godt
De trotse werelt om met spot.
In zijn triomf, tot smaet der hoven:

een beeld, ontleend aan de triomftochten der Romeinsche veldheeren, die hun overwonnen tegenstanders meevoerden op hun zegetoelt, gebonden achter hun zegewagen.

Hier voert hij 't nedrigh hart naer
boven
Met hem, in 't hooggeboode slot.

— 't hemelsch paleis, men lette weer op de scherpe tegenstelling.

Hier schuilt dat Godlijk aengezicht,
Waer uit de zonne scheidt haer licht,
En alle starren glans en luister.
Hier leit hij, zonder diens in 't duister, leit = ligt.
Die engelen tot zijn glans verplicht.
Des hemels reien wiegen hem.

In slaap, met hunne zoete stem,
Die noyt van vaec en was beschoten,
hem... die nooit door slaap was bevangen.

— Herodes.

En weckt het hoofd van alle grooten
In 't koninkrijk Jerusalem.
Augustus rijck verliest zijn eer:
De Roomsche scepter reickt niet
veer.

Roomsche = Romeinsche.
Rome heeft het oosten niet geheel kunnen onderwerpen, Christus wel, en ook het westen.

Het Oost versmaet Latijnsche na-
men:
Maer dees beheeracht het al te sa-
men,
Oock daer de zonne neemt haer
keer.

scherp = scherp.

De hemel, 't aerdrick en de hel
Die luistren scharp na zijn bevel,
En siddren voor de zuivre wetten,
Die hij door visschers laet trompetten,

visschers zijn de apostelen.
del = laagte.

En blazen over dain en del.
De doeken, daer dit kint in leit
Is 't purper van zijn majesteit,
Waer in de harders hem aenschou-
wen,

harders = herders.

Bien Godt de zielen komt vertrouwen,
Gelijck van ouds was toegezeit:
Dat God Zijn kade weiden zal.
En hoen voor ramp en ongeval,
En na't verdwaelde schaepken vra-
gen.

— toevertrouwen.

hoen = behaeden.

na't = naar het.

En dat op zijne schouders draegen
Met vreugde bij 't overigh getal.
Hier is de wijsheid ongeacht:
Hier geld geen adel, staet noch pracht

geld = geldt;
staet = stand.

De hemel heeft het kleen verkoren.
Al wie door ootmoed wordt herboren,
Die is van 't hemelsche geslacht.

het kleen = het kleine.

Ik trachtte met enkele aanwijzingen de bedoeling te verduidelijken, opdat men Vondel volkomen zal verstaan.

Dit gedicht immers is als een middeleeuwsch primitief, als een van die vele fijne schilderijen of triptieken, die de geboorte van den Christus uitbeelden in de verhoudingen van den tijd, maar toch vol van wijding omdat ze spreken van diepe devotie.

Men vindt daar veelal ter zijde van het stuk, naast Maria met het kindeke, de knielende herders of wijzen en den bewonderenden Jozef: een ezel en een os — bij Vondel is de stal der geboorte „een stal van ezelen en ossen"; door-gaans is het middeleeuwsch doek geflankeerd met engelen — bij Vondel zingen des hemels reien het kind in slaap; in middeleeuwsche voorstelling is de hemel een sterke burch met hooge torens. — Vondel spreekt van het „hooggeboode slot".

Maar ook ten aanzien van het karakter de voorstelling gaat de vergelijking door: de echte devotie spreekt ook hier overal, uit iedere phase van dit beeldenrijk gedicht, uit elken regel eigenlijk.

En ten slotte, de volle glorie van het kerstfeest straalt in gouden glansen ons tegen: 't is de allerhoogste God, die in dit kindeke aan den mensch Zijn liefde betoont, de neergedaelde God, die komt om het nederig hart de zaligheid te bereiden, die zich volkomen vrijwillig van allen hemelschen luister heeft ontdaan en in het arme Bethlehem „verschoven" ligt. Maar ook, 't is de machtige beheerscher der gansche aarde, wiens scepter verder reikt dan die van keizer Augustus, die hemel, aarde en hel doet luisteren naar Zijn bevelen en engelen en menschen tot Zijn dienst verplicht — in één woord: 't is de groote God die zich in oneindige liefde neerbuigt tot den kleinen mensch!

En de volle, zuivere klank van het Evangelie van den Kerstdag jubelt in het slot-ackoord:

„Al wie door ootmoed wordt herboren,
Die is van 't hemelsche geslacht!"

Zoo is Vondels' Kerstzang wel waarlijk een Kerstmeditatie, ook voor ons.

Men overdenke haar met stille, gewijde aandacht!

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Het ecumenisch karakter onzer Kerken.

In de mooie rede, met magistrale soberheid gesteld, door den Praeses van de Utrechtsche Synode aan het einde harer samenkomsten in zoo plechtige stonde gesproken, werd met fijne opmerkingen o.a. ook dit gezegd: „hierbij vermeld ik zeer dankbaar, dat door de vele buitenlandsche afvaardigden deze Synode te beter 't ecumenisch karakter onzer Kerken deed uitkomen en ons oorzak van vreugde gaf in het zien van den krachtigen wasdom van het gereformeerde leven; ook in streken, waar het in den loop der jaren was ingezonken". Dit feit, met hartelijke vreugde en met een dankbaar gemoed geconstateerd door Dr J. C. de Moor, verhoogt niet weinig de betekenis der laatst gehouden Synode en voegt weer een nieuwen trek toe aan het karakter, dat haar in het bijzonder eigen was. Het deed een der heerlijkste kenmerken der Kerk uitkomen: haar katholieciteit. Naarmate eene kerkgemeenschap dat kenmerk draagt, naar die mate zal zij gewinnen aan betekenis voor de komst van Gods koninkrijk.

Een ieder dan, die in ernste bidt om deze komst, die zal ook danken als hij mag opmerken, dat onze Kerken steeds meer haar ecumenisch karakter doen uitkomen. De Deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken hebben in het bijzonder zorg te dragen, dat dit karakter onzer Kerken immer klaarder aan den dag trede. In de eerste plaats dan zullen onze Gereformeerde Kerken meer bekend moeten worden in het Buitenland. En waarlijk daartoe heeft de Synode van Utrecht reeds het hare bijgedragen. Dat dit noodig is, hard noodig ook, kan ons blijken uit wat wij lezen onder Kerknieuws in „De Nieuwe Rotterdamse Courant" — Dinsdag 13 November 1923 — Avondblad, A. De Redacteur van het Kerknieuws doet eene belangrijke mededeeling uit een artikel, verschenen in de November-aflevering van „Stemmen des Tijds", van de hand van Prof. Dr H. M. van Nes, betreffende de vergaderingen der Presbyteriaansche Alliantie te Zürich, gehouden van 20—27 Juli j.l. Dr van Nes vertelt dan hoezeer het de bevreemding wekte, dat hij de eenige Hollander ter vergadering, te meer daar ook de Gereformeerde Kerken op de conferentie — foutief wordt die door Dr van Nes gedateerd „het vorig jaar", dat moet zijn op de vorige vergadering — te Pittsburgh vertegenwoordigd waren door een afgevaardigde. Ook deelt Z.H.G. mede, dat hij „wel heeft bemerkt, dat men in het Buitenland van onze kerkelijke toestanden zoo goed als niets afweet, en hij heeft met belangstellende verbazing aangehoord, wat daarover gezegd werd.

Hij is dan ook uitgenoodigd om daarover een eenigszins uitvoerig artikel te schrijven in het tijdschrift der Alliantie.

Telkens werd hem de vraag gedaan: What about the Kuyper-Church? waarop, aldus van Nes, ik natuurlijk geen officieel antwoord kon geven.

Mij dunkt, dat de belangstellende heeren, indien zij iets naders hadden willen weten omtrent de „Kuyper-Church", zich ook nog wel tot anderen hadden kunnen wenden, die ter vergadering waren en die ons tamelijk of zelfs bijzonder goed kennen. Onder anderen was ook te Zürich Dr Henry Beets uit Grand-Rapids; Kolffhaus uit Vlotho en Dr Z. L. S. von Galambos uit Boedapest. Dat men aan het buitenland niet immer een objectief getuigenis omtrent onze Kerken geeft en dat met opzet, kan ons blijken uit het Rapport-Grosheide inzake de afvaardiging van een vijftal Hoogleraren en Predikanten naar de Hongaarsche Gereformeerde Kerk in het voorjaar van 1923. In genoemd Rapport, dat als Bijlage XVIII, blz. 181 vv., in de Acta is opgenomen, deelt de Rapporteur o.a. mede, dat de tegenwoordige bisschop te Boedapest, Dr L. Ravasz, zich aanvankelijk op een afstand hield, vanuit Holland had men gewaarschuwd, dat wij gekomen waren om op scheiding aan te werken.

Wij hebben echter geen redenen om Prof. Dr H. M. van Nes te verdenken, dat hij, als hij het voorgenomen eenigszins uitvoerig artikel over de kerkelijke toestanden ten onzent zal schrijven in de Quarterly Register, onzer Kerken daarbij geen recht zal laten wedervaren. Tevens mogen wij ook van dezen Hoogleraar veronderstellen, dat hij wat de historie, ook de historie contemporaine, onzer Kerken betreft, daaromtrent beter op de hoogte zal blijken te zijn dan sommige zijner collegas, die daarover waagden te schrijven zonder ook maar eenigszins voldoende georiënteerd te zijn.

Toch zal een ieder begrijpen, dat het zeer gewenscht is, dat ook een der onzen in een dergelijk tijdschrift eenigszins uitvoerige artikelen schrijft over de kerkelijke toestanden in ons vaderland.

Het gaat blijkbaar zoo moeilijk om objectief te zijn!

Intusschen mogen wij met blijdschap constateeren, dat sinds de Synode van Utrecht in meer dan eene buitenlandsche periodiek in verband met genoemde Synode artikelen zijn verschenen, die ons kerkelijk leven raken.

Prof. Dr J. Sebestyén zorgt wel, dat de Hongaarsche Gereformeerde Kerk bestendig wordt ingelicht omtrent het karakter onzer Kerken, zoodat degenen, die tegen ons waarschuwen in een daglicht zijn gekomen, dat voor hen wel eens minder aangenaam kan zijn. Dr Kolffhaus' invloed en mededeelingen in de „Reformierte Kirchen-Zeitung" dragen niet weinig bij tot meer algemeene bekendheid met het karakter, de sterkte en het streven van onze kerkengroep onder de Deutsche Gereformeerden. Het verblijdt ons, dat ook de Amerikaansche „Banner" buiten den meer beperkten kring van de Christelijke Gereformeerde Kerk lezers vindt onder het Angelsaksische ras, in het midden waarvan de Gereformeerde leer nog steeds zeer veel beijders heeft. In „The Record of the Home and Foreign Mission Work of the United Free Church of Scotland" komt een aardig artikelje voor van den afgevaardigde te Utrecht Rev. James MacDonald Webster, D.D., getiteld: Among Presbyterians in the Netherlands.

Dit een en ander zal stellig het zijne bijdragen, dat de buitenlandsche gereformeerden in de toekomst iets meer weten van onze Kerken, zoodat

zij haar niet meer zullen noemen: „de Kuyper-kerk”.

Dat meerdere kennis noodig is bleek mij ook weer uit de sympathieke mededeelingen gedaan door Euanthos, van Schüttorf onder het hoofd Bilder und Skizzen aus Holland, beelden en schetsen uit Holland, in de Nrs 43 en 44 van „De Reformierte Kirchen-Zeitung”. Deze anonyms staat sympathiek tegenover ons!

Wij zijn dankbaar voor alles wat het oecumenisch karakter onzer Kerken kan versterken en beter doen uitkomen.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Dr Gerretsen.

De onlangs overleden, vroegere hofprediker, Dr Gerretsen, met wiens tragisch lot wij innig hebben meegeleefd, stond heel dicht bij ons.

Wat veel meer zegt: Deze man leefde heel dicht bij God.

Ontroerend en beschemend is wat één zijner leerlingen schrijft in „Bergopwaarts”.

Er zijn uitdrukkingen, waarop rechtmatig kritiek kan worden gemaakt, maar het geheel is als een rouwpsalm uit een Davidsziel.

Dr J. H. Gerretsen.

18 Jan. 1867—17 Nov. 1933.

Coloss. 3:24.

Gerretsen is weg! Onze geestelijke vader, broeder (van hoevelen wel?) is weg, voorgoed weg uit ons midden.

Met welk een diepen weemoed en verlagenheid constaleert onze ziel dit feit telkens opnieuw. Voor hoevelen was zijn verbijsterende, jarenlange lijdensweg eene persoonlijke marteling, een zich kronnen als onder den zweepsflag van eigen onmacht om te helpen.

In den aanvang, als wij het hoorden door welke verschrikkingen deze Elia was aangegrepen, werden onze zielen mat en begaf ons de kracht. God liet zoo veel toe, ook in den wereldgruwel rondom ons; God liet alles maar toe! Hoe konden wij dan nog met moed en hoop strijden?

Maar 't geloof overwon. 't Moest alles dienstbaar worden aan de verheerlijking Gods. Ook die helse duisternis, gedaald over een dappere, kloeke maar ook zoo teedere ziel. En wij aanvaardden den strijd, den strijd des Gebods tegen de machten der Duisternis. Had hij 't zelf niet zoo dikwijls getuigd, dat wij den strijd niet hebben tegen vleesch en bloed, maar tegen de machten en overheden, tegen de geestelijke boosheiden in de lucht? God zou immers de zegepraal geven? En wij stredden en leden mede: één jaar, twee jaar, drie jaren, vier jaren, ja tot zeven jaren toe. Wij geloofden en stredden tot het einde: Een, die den strijd van Christus tot in de duisterste diepten zag hebben nagestreden, zou als geheiligde Godsgetuige God's overwinnende Genade verheerlijken! En onze benauwde en bezwaarde zielen verlangden zoo vurig dat God alzoo de Hemelen zou scheuren om ons te troosten en te verblijden.

Toen kwamen de eerste waarschuwingen, dat het eens zoo ijersterke en stoere lichaam de ontzettende worsteling niet voortdurend kon blijven doorstaan, dat het bezwijken moest.

En wij baden: „als dan 't edel nat maar geborgen werd”.

„Men klaeght, indien de balsem stort
Om 't spijlen van den dieren reuck,
Maar niet, soo 't glas bekooft een breuck,
Als 't edel nat geborgen wordt.” (Vondel)

Het lichaam bezweek, maar God zij dank, vooraf legde zich de vernielende storm en de Stilte kwam, de heilige Stilte, waarin weer over de bewogen zielezee de teedere Stem des Meesters kon worden gehoord: „Vrees niet, Ik ben het!” De Heilige Stilte, waarin de ziel weer als van over lang geleen den zoeten Naam kon stamelen: „lieve Heer Jezus!”

O teeder kinderlijk kind van Jezus! O machtige oeder van den Libanon! O wagen Israëls en zijne ruiters! Gij zijt gevallen en zijt een herderloos schaap achter; maar zijt niet vruchteloos bezweeken! Gij hebt met God geworsteld en hebt u vorstelijk gedragen, daarom is ook uit u een Huis Israëls geboren, uw geestelijk zaad, dat uit uw levensoffer groeit en bloeit. Het woord, dat zij eenmaal aan schrijver dezes medegaf als richtsnoer voor zijn priesterdienst, hebt gij zelf vervuld: „Die Mij nu verblijdt in Mijn lijden voor u, en vervulle in Mijn vleesch de overblijfselen der verdrukkingen van Christus, voor Zijn Lichaam, het welk is de Gemeente”. (Col. 2:42.)

O gij! die steeds opnieuw bugeerdet in te gaan in de diepste diepten van menschenleed, wiens uitgesproken ideaal het was om in 't bijzonder met zielkranken in de diepte hunner martelingen in te dalen en hen er door de macht uwer genezende Liefde uit op te heffen, gij Broeder, gij Vader, gij zijt onder den last van 't Leed der Zonde gebroken, de vloed der zonde is over u heengegaan en dreigde u te verzwoegen; gij hebt medegedragen het leed der verdorvenen, gij zijt in de diepten der verdorvenen ingegaan, zoals eenmaal Hij. Wien de machten der Duisternis zoo benauwden, dat Zijn zweet werd als droppelen Bloeds. Ja waarlijk! gij hebt ons door woord, maar veelmeer nog door daad geleerd, wat het is de overblijfselen der verdrukkingen van Christus te vervullen voor Zijn Lichaam, dat is de Gemeente!

Daarom hadden wij u zoo lief, daarom werd ook in de duisterste uren van uw lijden onze ziel zoo huiveringwekkend door u gezegend, wij geslagen! Hoe sloeg 't ons, hoe striemde 't ons, dat

de Kracht van Christus niet in ons en door ons kon werken om u te verlossen. Want wij begrepen het, dat de kracht der verlossing slechts kan worden geopenbaard, naarmate er de macht der Liefde is om te dragen met en voor anderen hun zonde en leed.

Herinneren we 't ons niet, hoe gij eenmaal worsteldet voor de zaak der Boeren, hoe gij met God hebt geworsteld, toen Zijn Gerechtigheid zich anders openbaarde, dan gij meendet dat 't moest geschieden?

En heeft 't leed en de verbijstering over den wereldoorlog uw door zwaren dienst reeds uitgeputte geestkracht niet gebroken, toen gij weened voor Gods Aangezicht neerstortet, om van Hem antwoord te zoeken op uw hange vraag, waarom Hij zoo veel toeliet?

Maar God antwoordt niet van Zijne Daden. Hij heeft u en ons ook niet geantwoord op onze vraag, waarom Hij u dat liet lijden, 't vreeslijkste, wat ge u ooit hadt kunnen voorstellen, dat Hij, Die u 't liefst en 't dierbaarst was, u verkeerde in een Vijand, dat Hij-zelf tegen u heeft gestreden.

Of — is dat 't antwoord: dat gij de overblijfselen der helische benauwdheden van Christus hebt vervuld ten bate van Zijn Lichaam, dat is voor de Gemeente?

Thans zult gij uw lijden, verheerlijkt, in dat Licht kunnen zien en u erover kunnen verblijden, wat hier op aarde boven de macht was! God zij geloofd en geprezen voor Zijne Erbarming, dat onze zekerheid daarvan onze verzoening is met uw lijden en heengaan. Broeder, Vader, uit wiens verkild gelaat de Heilige Geest der Overgave en der Rust ons als eeuwigheidslicht tegenlichtte, gij blijft tot uw leerlingen spreken, nadat gij zijt heengegaan. Gij blijft ook uw verwoeds en verenzaamde geliefden nabij om door uw Geest hunne tranen te drogen, hunne krachten te schragen, opdat ook zij de overblijfselen der verdrukkingen van Christus leeren vervullen, opdat zij ook eenmaal met u en met hun Heiland mogen worden verheerlijkt.

Uwzoo.

A. R. RUTGERS.

Christelijke apologetiek.

Met genoegen ontving ik, ter kennismaking, een paar nummers van „De Zaaier”, het nog maar kort geleden geboren, gereformeerd evangelisatieblad voor Indië.

Redacteurs zijn o.a.: Ds Aalders, Dr Bavinck, Tine Bonnema, Ds Merckelijn en Dr Pos.

Adres: R. Hagen, Bajeman, 28, Magelang.

Prijs: f1.— per 3 maanden.

Wat een mooie, royale, uitgave!

En wat een klinkende inhoud!

Het kleine kringetje van broeders en zusters in Indië is het massieve moederland vooruit!

Als proeve geef ik een passage uit de rubriek: „Geestelijke stroomingen”, over den up-to-date verdorper en propagandist van het christendom: G. K. Chesterton.

Onder de talrijke publicaties van zijne hand in tijdschriften en dagbladen of ook in werken van groter omvang komt voor een werk getiteld „Orthodoxy”.

Maar nu moet ge den schrijver kennen als geboren spotvogel en lachend filosoof om terstond te begrijpen dat hij dezen term neemt en niet neemt in den zin die men daaraan pleegt te hechten. Want, gelijk gezegd, Chesterton is letterkundige en veroorlooft zich daarom in tegenstelling tot den man van strenge wetenschap in opvattingen en gebruik van termen dichtelijke vrijheden. Het is precies als met dien anderen titel van een voorafgaand werk: „Heretics”. Ook daar bedoelt hij geen ketterijen in den gewonen kerkeijken, godgeleerden zin.

En toch bedoelt hij wel degelijk ketterijen. En zoo bedoelt hij ook wel degelijk orthodoxie.

Maar in een overdrachtelijken zin.

Want in zijn boek Heretics, d.i. ketterijen, behandelt hij de theorieën van verscheidene zijner land- en tijdgenooten als Kipling, Shaw, Wells enz. Bij elk hunner wijst hij met de grootste scherpsinnigheid de zwakke plaatsen aan, en laat zien waar hun systemen haperen en tot welke noodlottige en gevaarlijke conclusies zij leiden, als zij worden doorgevoerd.

Chesterton beproeft de moderne woordvoerders en leidlieden dus op hunne beginselen. Natuurlijk vinden deze dat nu niet bepaald aangenaam. Vooral niet wanneer zijn vinnige en felle kritiek, niet van toon en vorm, maar van wege hare doorborende juistheid en vernietigende waarheid, deze beginselen als onhoudbaar en verderfelijk aan de kaak stelt.

Als wapen van tegenweer heeft men toen van de zijde zijner tegenstanders en door hem aangevallenen ingebracht, dat het wel heel lief en goed was, zoo over hen te zedemeesters met zijn kritiek, maar dat hij niet vergeten moest, dat afbreken makkelijker is dan opbouwen, en dat hij in elk geval dan ook eens voor den dag moest komen met zijn ideeën in positieven vorm, opdat die ook eens mochten worden onderworpen aan een streng critische analyse.

Deze uitnodiging nam de schrijver aan.

Of juist, want de verhouding was heusch meer die eene van vijandschap dan eene van goede verstandhouding; hij ging op de uitdaging in.

En nadat hij dus in een eerste werk de moderne denkbeelden zijner tegenstanders had beschreven als ketterijen, afwijkingen van de waarheid, gaf hij nu zijn eigen denkbeelden als orthodoxie, denkbeelden overeenkomende met de waarheid.

Nu was die waarheid, waartoe hij gekomen was: het Christendom.

Door de ketterijen van den modernen tijd heen waarin hij opgevoed was, is hij terug en terechtgekomen bij de orthodoxie of zuivere leerwaarde van het Christendom.

Zelf bejijdt hij daarvan: dat hij van kindsbeen af met alle moderne theorieën vertrouwd geraakt, langzamerhand tot de ontdekking kwam, dat het Christendom de eenige ware grondslag vormt voor gezond geloof en gezond leven, zoowel ten opzichte van het individu als van de geheele maatschappij.

Achtereenvolgens bespreekt Chesterton Materialisme, Scepticisme, Rationalisme, Determinisme, Positivisme, Hedonisme, Socialisme — al de verschillende „ismen”, die worden aangewend om de talloze kronkelingen en wendingen van den menscheijken geest te beschrijven, in zijn pogingen om te ontkomen aan de banden der Christelijke wet en aan de leiding van een Christelijken gids. En bij elk hunner toont hij aan, waar ze tekort schieten; en hoe elk hunner, logisch doorgevoerd, leidt tot dwaasheid en chaotische verwarring.

Hij bewijst zijn meesterschap over al die theorieën.

Hij heeft er zich geheel en al ingewerkt.

Maar hij bepaalt zich niet tot enkel kritiek op wat zijns inziens verkeerd is. Zelfs niet tot het aantoonen waarom het verkeerd is. Hij gaat verder. En wanneer men terecht veronderstelt heeft, dat aan zijn kritiek een maatstaf ten grondslag ligt waarnaar hij haar oeffent, dan toont hij zich bereid ook positief met zijn overtuiging voor den dag te komen en bouwt een eigen denkbeeldengeheel op.

Hij bewandelt dus den aanbevelenswaardigen weg, van eerst met zijn kritiek de bezwaren uit den weg te ruimen, die hem voor de voeten liggen; daarna gaat hij er toe over op dien ruimgemaakte weg het Christendom binnen te leiden als zich volkomen aanpassende aan alle maatschappelijke toestanden, als tegemoetkomende aan de menscheijke waardigheid en voorziende in alle menscheijke behoeften.

Chesterton's opvatting en conclusie is:

Het Christendom alleen rechtvaardigt een blijde levensbeschouwing.

Het Christendom alleen geeft een oplossing van het geheim van het kwaad.

Een gevallen held.

Zoo mogen wij gerust noemen den heer J. Minderaa, om wiens heengaan wij nog treuren.

Jaren en jaren lang stond hij in de voorste rij van de gereformeerde drankbestrijders.

Vooral in den beginne hoorde er moed toe in onze kringen, en tot onze vrijheidminnende broeders en zusters, te zeggen: Mobiliseert u tegen den alkohol!

Ds Gispén gedenkt zijn gestorven vriend in het „Maandblad van de Geref. Ver. voor drankbestrijding”.

J. Minderaa.

Op den 15en October, ongeveer gwart voor vier, is onze broeder en medestrijder, Johannes Minderaa in zijnen Heiland ontslagen.

Elken dag waren we het bericht van zijn heengaan wachtende. Maar toen het telegrafisch bericht van zijn sterven vóór ons lag, ging er toch even een trilling door ons heen.

Zoo was dan toch het einde gekomen, dat we reeds vermoed hadden in het begin van dit jaar. Gekomen, ondanks operatie, ondanks verandering van geneeswijze.

Het was des Heeren wil hem weg te nemen. Ook was het Gods tijd, die steeds de juiste is. Ach, hoeveel heeft hij geleden!

Ten laatste bleef hem geen kracht meer om te spreken en moest hij zijn wenschen door teekens kenbaar maken.

Toen hij nog spreken kon, heeft hij meer dan eenmaal getuigd, dat het anker zijner hope vast was en hij wist, dat zijne verlossing in den Heere Jezus volkomen was.

En nu is onze broeder niet meer bij ons.

Nog herinner ik me, en deze herinnering werd zoo levendig, toen het bericht van zijn overlijden mij bereikte, hoe in het voorjaar van 1900 in „Irene” te Utrecht in de voorbereidingsvergadering, waar in beginsel besloten werd tot oprichting van de Gereformeerde Vereniging voor Drankbestrijding, br. Minderaa en ik elkander ontmoetten. Niemand wist natuurlijk wie aan de eerste oproeping tot bespreking van de vraag: „wat kunnen wij, Gereformeerden, doen tegen het alcoholisme”, zouden gehoor geven.

Maar beiden waren we er. En beiden werden we gekozen in het voorlopig bestuur.

Aan hem werd terstond het secretariaat opgedragen, aan mij de taak gegeven de Vereniging te leuen en de beginselen te omschrijven, die ons tot uitgangspunt zouden dienen bij onzen strijd.

Aan hem als secretaris, was het om de inwendige organisatie tot stand te brengen. Onvermoeid is hij daarmede bezig geweest, telkens had hij nieuwe maatregelen voor te stellen, en had hij nieuwe plannen aan. Nimmer was het hem te veel om te schrijven aan personen, die sympathiek stonden tegenover onze beweging, of om vragen aan te stellen. De bijzondere nauwgezetheid, waarmede hij het deed, was oorzaak, dat zijne brieven tot alle bijzonderheden afdaalden, hij geen bezwaar onbesproken liet en alle zorg had om zijn mening zoo duidelijk mogelijk te zeggen.

Buitengewoon was zijn werkkraft.

Er is een tijd geweest, dat hij niet alleen secretaris was, maar bovendien nog penningmeester, bibliothecaris en 't laatste niet het minste, redac-

teur: van
genoot
van om
bezorgde
Maar
der opse
We
wat hij
Eén d
nog no
Hij w
onze Ve
tenschap
De m
evenals
het alce
pen doe
in onz
lijders
van vro
de op
den ma
zijnde
Maar
werking
was, wi
Onze
hij kon
tuur, d
Zoo
deze v
moest v
Terec
graf en
woekers
hem ge
Verenig
Daar
God
Niet
mede st
Sinds
dreigde
En
De F
zijne k
moerd
Zijn
Gods
al is
Wij
Dank
der nu
van zo
dat zij
weest
door J
Dank
ons zo
alles v
onzen
noemen
telijke
het wa
Bedroef
komst
Wat
was h
had. E
nieuwe
en het
gezel v
Moge
broede
vertrou
Zij
Maar
door d

Bezig, d
heid als
jeugdlectu
Daarom
sche bew
Dr J. G.
en Keun
geelkoope
zelf betref
de duerde
breekt alle
Kort Begr
eind. Hijk
gebruik, z
gebruik. E
niet voldoe
hebben. H
Bij deze
kundige
A van
J. van B
Volgens
schillende
plaats is
gemaakt
eischen vo
zij zijn op
voor het

D